

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
ОПЕРАТИВНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ

Збірник тез науково-практичної конференції

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ У СКЛАДОВИХ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ»**

*м. Харків
27 лютого 2024 року*

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ
ОПЕРАТИВНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

КАФЕДРА ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ

Збірник тез науково-практичної конференції

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ У СКЛАДОВИХ
СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ»**

*м. Харків
27 лютого 2024 року*

«Актуальні питання роботи з персоналом у складових сектору безпеки та оборони» : Збірник тез науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 27 лютого 2024 року), Х.: Національна академія Національної гвардії України, 2024. - 192 с.

Оргкомітет конференції:

Володимир Васищев: голова оргкомітету, кандидат педагогічних наук, доцент, начальник кафедри організації роботи з персоналом оперативного факультету Національної академії Національної гвардії України.

Володимир Пасічник: член оргкомітету, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри організації роботи з персоналом оперативного факультету Національної академії Національної гвардії України.

У збірнику представлено наукові доповіді у яких відображено узагальнений досвід роботи з персоналом, аспекти формування методологічного підґрунтя для вирішення проблемних питань морально-психологічного забезпечення службово-бойової діяльності сил сектору безпеки та оборони України. Публікується за матеріалами науково-практичної конференції «Актуальні питання роботи з персоналом у складових сектору безпеки та оборони», що відбулася в Національній академії Національної гвардії України 27 лютого 2024 року. Матеріали конференції будуть корисними науковцям/науковицям, викладачам/викладачкам закладів вищої освіти, керівникам/керівницям і працівникам/працівницям складових сектору безпеки і оборони. Доповіді відтворені безпосередньо з авторських оригіналів. За достовірність представлених результатів відповідальність несуть автори.

Перелигіна Ліна Анатоліївна,
доктор біологічних наук, професор,
провідний науковий співробітник навчально-наукової лабораторії
екстремальної та кризової психології науково-дослідного центру
Національного університету цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ РЯТУВАЛЬНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Останнім часом проблема копінгу посідає одне із чільних місць у контексті актуальних питань професійної адаптації особистості. Це пов'язано з великою кількістю умов та чинників, які впливають на результативність професійної діяльності, особливо коли йдеться про професії, які належать до екстремальних. Саме такою є професія рятувальника.

На сьогодні перед рятувальниками постали нелегкі завдання, пов'язані з військовою агресією росії проти нашої держави. Незважаючи на те, що рятувальники підпадають під захист Женевської конвенції, оскільки вони беззбройні і не беруть участь у бойових діях, від початку повномасштабного вторгнення через обстріли росіян під час ліквідації наслідків ракетних ударів загинули 78 працівників ДСНС України, а 280 отримали поранення. Висока моральна відповідальність за успішність виконання поставлених завдань, невизначеність та динамічність обстановки та низка інших обставин висуває на перший план проблему пошуку резервів забезпечення психологічної стійкості рятувальників, їх психологічної готовності і здатності протистояти негативним наслідкам професійного стресу.

Як свідчить аналіз наукових праць, на сьогодні велика увага приділяється вивченню проблеми психологічного подолання складних життєвих ситуацій, або coping-поведінки. Так окремі питання копінг-поведінки працівників ризиконебезпечних видів діяльності вивчали В. Боснюк, О. Назаров, В. Олефір, О. Склень, О. Тімченко та інші. Незважаючи на значну кількість наукових досліджень цього складного феномену, проблематика копінг-поведінки

рятувальників залишається недостатньо дослідженою, зокрема є потреба в розкритті психологічного змісту копінг-стратегій поведінки рятувальників у військовому середовищі та визначенні психологічних особливостей формування конструктивності цих стратегій.

Аналіз проблеми копінг-стратегій поведінки рятувальників свідчить про необхідність максимального використання ресурсів організму, індивідуально-психологічних особливостей та різноманітного репертуару поведінкових стратегій для досягнення високого рівня професійної реалізації в умовах стресу, що виникають в результаті воєнних подій. Аналітичний огляд проблеми подолання стресу в контексті професійної адаптації визначає взаємозв'язок між цими двома аспектами. Особливо актуально це в контексті психології діяльності, де вивчається ефективність роботи професіоналів у складних умовах, які відносяться до екстремальних. Умови роботи, що передбачають самостійне прийняття рішень, вибір оптимальних шляхів їх вирішення та реалізацію нових трудових методів, а також взаємна підтримка між колегами, сприяють активному подоланню стресу [1].

Взаємодія особистих та соціальних факторів, а також типу стресової ситуації, визначає процеси подолання стресу на роботі. Цей процес обумовлений регулярним «зіткненням» особистих здібностей, навичок та можливостей з вимогами професійної діяльності. Крім того, відмінності у стратегіях протистояння стресу також впливають на якість сприйняття та оцінку проблемних ситуацій.

При розгляді особистості як активного суб'єкту професійної діяльності важливо звернутися до аспекту його взаємодії з інформацією, отриманою від об'єктів професійної діяльності. У контексті воєнного конфлікту працівник стикається з ситуаціями, де відсутня чітка інформація, що призводить до невизначеності. У таких обставинах навіть звичайне сприйняття та раціональне мислення стають неефективними для розв'язання завдань.

У ситуаціях невизначеності актуалізуються внутрішні переживання, і замість наочно-дійових образів виникають емоційно-чуттєві відчуття. Емоційна сфера починає витісняти раціональний підхід. Це призводить до втрати

контролю і переваги негативних емоцій, що в свою чергу може викликати виснаження.

Здійснений аналіз надає можливість узагальнити проблему взаємозв'язку між суб'єктивним сприйняттям та об'єктивними оцінками професійної ситуації та визначити роль подолання стресу в цьому контексті.

Копінг-поведінку визначаємо як свідомі дії, за допомогою яких особистість може ефективно взаємодіяти зі стресом або важкими ситуаціями, враховуючи її особистісні властивості та конкретну обставину. Це свідома діяльність, спрямована на активне подолання ситуації – чи то зміну її (яка піддається контролю), чи адаптацію до неї (в разі, якщо ситуацію не можна контролювати).

Психологічні дані підтверджують, що вибір людиною способу дій у стресовій ситуації є важливим фактором для визначення усвідомленості копінг-поведінки [2; 3; 4]. Таким чином, копінг-поведінка може бути розглянута як соціально-прийнятна форма адаптації, де конструктивний (продуктивний) копінг є проявом повноцінної адаптаційної поведінки. При аналізі в контексті конструктів «суб'єкт» та «особистість», ми можемо вважати, що контроль за поведінкою є регулятивною функцією суб'єкта, а копінг є регулятивним механізмом особистості.

Отже, копінг-поведінка, яка є формою пристосування людини до оточуючого середовища, розвивається на тлі адаптаційних процесів, що виявляються у когнітивній, емоційній та мотиваційно-поведінковій сферах окремої особи або цілої професійної групи. Ми розглядаємо стратегії копіngu у поведінці рятувальників як ментальний адаптаційний механізм, який визначає їх контроль над професійною діяльністю. Наш підхід базується на уявленні про «професію» як базовий ментальний конструкт суспільства, де людина, як член певної професійної групи, володіє теоретичними та практичними вміннями, набутими через спеціальну підготовку та набутий досвід. Відповідно, «копінг-стратегії» уявляються як ментальний адаптаційний конструкт, що дозволяє фахівцям свідомо, активно та конструктивно реагувати на емоційно напружені ситуації з метою їх вирішення.

Для обґрунтування ролі копінг-стратегій у керуванні професійною діяльністю рятувальників, ми пропонуємо підхід, що базується на структурно-процесуальній організації цього явища, де основні складові включають когнітивні, емоційні та поведінкові характеристики особистості.

Отже, копінг-стратегії, як ментально-адаптаційний конструкт контролю професійної діяльності рятувальника, взаємопов'язані з динамічною послідовністю змін та закономірностей, які визначають професійне становлення особистості на різних етапах її професійного розвитку.

З результатів теоретичного аналізу видно, що процес професійного становлення рятувальників суттєво відрізняється від того, що спостерігається у представників інших професій, особливо через емоційно-напружений характер цієї галузі. Результати наукових досліджень, присвячених специфіці фахового становлення та особливостям рятувальників, дозволяють вважати, що у них тривалість періоду професійної адаптації становить до 5 років, інтернальна стадія настає на протязі 5-10 років професійного стажу, а стагнаційна стадія виникає після 10 років досвіду [5]. Для рятувальників характерним є швидкий розвиток на початкових етапах професійного становлення з подальшою стагнацією.

Отже, запропонований підхід до обґрунтування копінг-стратегій як ментально-адаптаційного конструкту контролю у професійній діяльності рятувальників, включаючи їх структурно-процесуальну організацію з елементами когнітивних, емоційних та поведінкових ознак фахівця визначає методологічний підхід для емпіричного та діагностичного вивчення цієї проблеми на рівні професійного становлення рятувальників.

Список літератури:

1. Тімченко О. В. Професійний стрес працівників органів внутрішніх справ України (концептуалізація, прогнозування, діагностика та корекція) : дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.06. Харків, 2003. 427 с.
2. Василенко М. М. Сучасні напрями психологічних досліджень копінг-стратегій. Проблеми загальної та педагогічної психології : зб. наук. праць

Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України ; [за заг. ред. С. Д. Максименка]. 2009. Т. 11. Ч. 7. С. 95–107.

3. Ковальська І. Е. Копінг-стратегії поведінки у процесі забезпечення особистої безпеки прикордонників. Вісник Національного університету оборони України : зб. наук. праць / редактор Стасюк В. В. К. : НАОУ, 2015. Вип. 1 (24). С. 141–146.

4. Корнієнко І. О. Стратегії копінг-поведінки студента в ситуації неуспіху : монографія. Мукачевський державний університет, 2011. 292 с.

5. Світлична Н. О. Соціально-психологічні чинники збереження психологічного здоров'я працівників МНС: Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.09. Нац. ун-т цивільного захисту України. Харків, 2012. 20 с.

Підгірняк Роман Андрійович,

слухач Військово-юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Фівкін Петро Миколайович,

начальник кафедри права Національної безпеки та правової роботи

Військово-юридичного інституту Національного юридичного

університету імені Ярослава Мудрого

ДЕЯКІ ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ ПІСЛЯ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України в суспільстві виникає багато різноманітних питань, які безпосередньо стосуються проходження військової служби і соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей у період дії правового режиму воєнного стану.

Королевич О.В. Посадовий та особистісний авторитет у контексті військового лідерства.....	48
Куркіна О.В., Пузирьов М.С. Обґрунтування актуальності розроблення науково-концептуальних засад запобігання та протидії дискримінації у системі підготовки фахівців для сил безпеки і оборони України.....	51
Литвинова С.А., Фівкін П.М. Транспортування та пошук тіл загиблих військовослужбовців у районі ведення бойових дій під час виконання завдань цивільно-військового співробітництва.....	54
Лук'яненко В.С. Існування кадрового менеджменту в складових сектору безпеки і оборони України.....	61
Лютий В.М. Робота із родинами військовослужбовців як складова підготовки військовослужбовця до виконання завдань: міжнародний досвід.....	66
Мусевич Р.Ю. Гендерний підхід у професійній взаємодії військовослужбовців. Виклики сучасності.....	71
Назаров О.О., Левченко А.С. Особливості стресостійкості персоналу ДСНС та його психологічного консультування в умовах війни.....	74
Овсяннікова Я.О. Інтерактивні методи роботи з професійними контингентами сектору безпеки та оборони України.....	78
Олійник В.О. Постдосвідне зростання військовослужбовців – учасників бойових дій як чинник подолання українським суспільством колективної травми війни.....	80
Павелко І.І., Заруцкий В.В. Фізична підготовка як засіб відновлення боєздатності.....	86
Павелко І.І., В'яткін Ю.О. Негативні та позитивні наслідки участі у бойових діях.....	90
Павелко І.І., Шуляр Д.І. Удосконалення змісту організації спеціальної психологічної підготовки особового складу розвідувальної роти.....	96
Павелко І.І., Норчук Ю.В. Завдання командира підрозділу розвідки на етапі відновлення боєздатності.....	100
Пасічник В.І., Савчук О.А. Психологічні особливості реалізації лідерської ролі військового керівника.....	104
Перелигіна Л.А. Особливості копінг-стратегії поведінки рятувальників в умовах воєнного стану.....	108

Науково-практична конференція, Національна академія Національної гвардії України.
27 лютого 2024 року, м. Харків

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ У СКЛАДОВИХ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Збірник тез науково-практичної конференції

Друкується в авторській редакції

Формат паперу 60×84/16. Ум. друк. арк. 4,7. Тираж 50 прим.

Видавець і виготовлювач Національна академія Національної гвардії України
Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 4794 від 24.11.2014 р.
м. Захисників України, 3, м. Харків 61001